

FAUNA- en FLORARAPPORT

kreek-en weidengebied

ZWARTENHOEK

te

Gent,

AXEL

met medewerking van

Vogelwacht De Steltkluut

Aan

Hierbij het derde aanvullende fauna- en florarapport van het kreek- en weidengebied Zwartenhoek te Axel (ZVI), lopende van 1 oktober 1976 t/m 30 september 1977; en waarin te vinden zijn :

Inleiding	p.1
Behoud, beheer, gebeurtenissen	p.2
Fauna en flora	p.4
Beheer	p.10
Besluit	p.11

Dit rapport sluit aan bij 'Zwartenhoek, een evaluatie en de daarop volgende twee aanvullende rapporten.

Hoogachtend,

Franklin L.L. Tombeur

St.Margrietstraat 19

9000-Gent België

Tel. 091.256620

FAUNA- EN FLORARAPPORT VAN HET KREEK-EN WEIDENGEBIED ZWARTENHOEK TE AXEL (ZEEUWS-VLAANDEREN) VANAF 1 OKTOBER 1976 t/m 30 SEPTEMBER 1977

I. INLEIDING

Het afgelopen jaar mag beschouwd worden als zeer belangrijk voor Zwartenhoek. Niet alleen hebben we een zeer goed broedseizoen achter de rug, maar ook waren er fundamentele uitspraken die beslissend zijn voor de toekomst van het gebied.

De Raad van State besliste op 12 maart 1977, 12 ha weiden (weide 5,4 en het grootste deel van 3) waarover nog geen overeenstemming bestond, definitief te bestemmen als 'beschermd gebied met agrarisch gebruik' (bL). Wat dit inhoudt leert o.m. de beschikking in art.13 'de gronden met de bestemming beschermd gebied met agrarisch gebruik mogen uitsluitend worden gebruikt voor het behoud en herstel van de daaraan eigen natuurwetenschappelijke, landschappelijke en cultuur-historische waarde alsmede voor de bedrijfsvoering van een de grond gebonden agrarische bedrijven'.

Dit is van primordiaal belang. Landbouw en natuurbescherming zijn verenigd en leven niet naast, maar met elkaar! Alle partijen die de laatste jaren aan de discussie hebben deelgenomen, bewezen daarmee hun goodwill en zijn zoals gehoopt tot een consensus gekomen. Officieel is nu geheel Zwartenhoek beschermd. Immers reeds op 26 juni 1973 besliste de gemeenteraad van Axel, 11 ha weide (weide 1, 2 een deel van 3, kreek en rietveld en aanplantingen) te bestemmen als (beschermd natuurgebied' (bN).

Het werd ook tijd dat de knoop werd doorgemaakt. Uit ons onderzoek was reeds duidelijk gebleken dat Zwartenhoek een zeer grote faunistische en floristische waarde bezat. Twee belangrijke publicaties hebben dit bevestigd. Enerzijds verscheen dit jaar het ontwerp Streekplan Oost Zeeuwsch-Vlaanderen, waarin ook Zwartenhoek werd genoemd als natuurgebied. Uit het hoofdstuk Natuur en Landschap citeer ik graag deze twee passages: ...'De krekten zijn voor het Zeeuwsch-Vlaamse landschap zeer karakteristiek. Hun schoonheid wordt in hoge mate bepaald door de gaafheid van hun omgeving. De agrarische terreinen welke de krekten omringen zullen dan ook bijzondere landschappelijke aandacht verdienen'... ...'De natuurwaarde van de jonge polders berust vooral op de in dit gebied gelegen krekten en kreekrestanten, die met hun oeverlanden van groot belang zijn als wijkplaats voor de wilde vegetatie en als broed- en foerageergebied voor water- en weidevogels'...

Anderzijds heeft de Universitaire Werkgroep Noord-Vlaanderen/Delta-zuid in haar definitief rapport (De Gouden Delta 3, 1977, Wageningen, Pudoc) Zwartenhoek vermeld als een 'ekologisch uiterst waardevol biotoop'. Bewoordingen die geen twijfel meer laten bestaan.

II BEHOUD, BEHEER, GEBEURTENISSEN

Waterbeheersing en waterkwaliteit

Er werd geen verder limnologisch onderzoek verricht. Dit jaar hebben we geen algenbloei vastgesteld. Wel staat in De Gouden Delta 3 vermeld dat Zwartenhoek dient toegevoegd te worden aan de 'waters van marginale kwaliteit'.

Pas in januari/februari bereikte de kreek weer haar normale peil van NAP-92. Hoger kwam het nooit. Ook kwam het nooit lager dan -100NAP (begin augustus). Van een duidelijk wisselende, seizoenaal gebonden, natuurlijke waterbeweging was dus zeker geen sprake. Niettegenstaande de goede broedresultaten op de kreek (zie verder), blijft het uitbaggeren van de kreek te overwegen. Men mag niet vergeten dat bij verdere verondieping, de verlanding zeer snel kan gebeuren. Dat is absoluut te vermijden.

Weidestrand en strandplas waren in de periode oktober/april betrekkelijk vochtig, maar waren nog ver van een behoorlijke hoge winter-waterstand. Slechts een paar maal was er eens wat extra water, zoals bvb. op 16 januari, met 40-50 cm water. Typisch was dat toen een recordaantal Smienten – ruim 800 – werd waargenomen. Sinds april is dit deel van het weidengebied nauwelijks vochtig geweest. Opvoeren van het winterpeil kan de voor tal van vogelsoorten (ganzen, Smienten, Goudplevieren, Wulpen, meeuwen) aantrekkelijke blank staande weiden realiseren. Ook in de zomer dient toch een minimum aan water op de strandplas aanwezig te zijn. Dit alles kan m.i. bij middel van een stuw – waarover ik reeds heb geschreven – bekomen worden.

Kreekstrand en rietveld

Dit jaar is duidelijk komen vast te staan dat het kreekstrand langzaam wegzinkt in de kreek. Een groot deel van het wilgenstruweel staat nu permanent met de voet in het water. Enkele grotere wilgen zijn reeds omgevallen.

Er was geen noemenswaardige uitbreiding van de lisdodde. Wel is een doorgang van het open water achteraan de kreek, nu geheel dicht gegroeid. Het ware wenselijk deze doorgang weer vrij te maken.

Beweiden en maaien

De snippebedden werden gemaaid begin juli. Ook nu bleef het gesneden riet ter plaatse liggen.

Weide 1 werd gemaaid op 23 juni en 5 juli. Op deze weide was er geen vee van begin december tot eind juli. Dit lijkt wel een goede combinatie: vrij laat hooien met nabeweiding. Weide 2 werd gehooid op 5 juli, hetgeen wel vroeg is. De kruidenvegetatie schoot nadien toch nog wel door. Er werd niet geweid. Weiden 3 en 4 werden gedeeltelijk gemaaid op 15

juli. In oktober, november en december was er vrij geregeld vee aanwezig (max.45 dieren). In januari – maart werd er af en toe geweid. Vanaf begin april weer vrijwel dagelijks tot max.47 stuks in juli.

Het talud Tractaatweg/kreek-weide 1 werd gemaaid op 15 oktober en 1 november.

Verstoring en vervuiling

Er werden dit jaar geen knalbuizen gebruikt, hetgeen ongetwijfeld een pluspunt was. Er was enkele malen ongewenst bezoek in de broedtijd. Dit kan voor enkele vogelsoorten erge gevolgen hebben. Vogelwacht 'De Steltkluut' heeft ondertussen een regeling bedacht om dit soort zaken in de toekomst te vermijden.

Er werd een paar maal vuil gestort langs het talud van het kreekstrand. Dit werd door mij zo veel mogelijk verwijderd. Kantbranden gebeurde zo nu en dan langs de Sasdijk, de Rijkswaterleiding en weide 2. Eind mei werd de oostelijke helling van het rietveld weer gespoten met herbiciden. Gezien de afwezigheid van distels aldaar – enkel harig wilgenroosje en brandnetel – is de vraag naar het waarom hier zeker op zijn plaats. Voor zover mij bekend is er niet gespoten op het weidengebied.

Kleine werkzaamheden

Naast het bijplaatsen en/of vervangen van nestkasten voor Kool-, Pimpel- en Matkopmees, werden nog 4 vliegenvangerkastjes en een Steenuilkast van het Zuid-Duitse type geplaatst. De vliegenvangerkastjes en de beide Steenuilkasten en Torenavalkkasten gaven geen resultaat. Momenteel hangen volgende kastjes in het gebied:

Koolmees	5
Pimpelmees	5
Matkop (op paaltjes in het riet)	5
Vliegenvanger	5
Steenuil	2
Torenavalk	2

Langs het talud van het kreekstrand werd door selectief ingrijpen in de spontane wilgenopslag, een wilgenrij gecreëerd. Deze werd geknot begin november. Een knotwilgenrij kan de aantrekkelijkheid van het gebied zeker vergroten.

Om de Kleine Plevier en de Strandplevier tot broeden te verleiden, werd half april ruim 100 kg schelpengruis gestrooid op het plaatje in de strandplas. Dit gaf geen resultaat. De betreding door het vee is zo sterk dat het zaakje snel is onder getrappeld. Anderzijds is deze betreding en de vraat niet sterk genoeg om de noodzakelijke onbegroeide plekken te

garanderen. Met de pachter kon geen regeling getroffen worden om het met gruis bestrooide deel af te palen gedurende een korte periode.

Half april werden in de kreek 5 Visdiefvlotjes geplaatst. Zonder de medewerking van het Axeler Ambacht, Vogelwacht De Steltkluut, H. Van de Voorde, G. Van Avermaet en J. Van der Kammen had dit experiment niet kunnen plaatsgrijpen. Er werden geen broedresultaten geboekt, waarschijnlijk omdat de vlotjes te diep in het water en te dicht bij de rietkraag werden gelegd. Ondertussen werd aan dit euvel verholpen. Het Axeler Ambacht gaf toestemming om volgend jaar opnieuw te proberen. Ten behoeve van de Zwarte Stern zullen ook vlotjes met rietmatten worden uitgelegd. Aan allen die hebben meegewerkt mijn hartelijke dank.

III FAUNA EN FLORA

Vogels

Het afgelopen jaar werden niet zoveel soorten waargenomen als voorgaande jaren, nl. 'slechts' 117; hetgeen toch nog een behoorlijk aantal is. Die aantallen zien er tot nu toe als volgt uit:

1970 ---105

1971 ---101

1972 ---116

1973 ---119

1974 ---124

1975 ---123

1976 ---128

1977 ---117

Bij de reeds 166 reeds waargenomen soorten en ondersoorten kwamen er 4 bij (3 nieuwe en 1 oude), wat het totaal op 170 brengt.

Staartmees: 2 vogels in vlucht op 25 december

Kuifleeuwerik: een oude waarneming van 1 zingende vogel op 13 juli 1969

Boomleeuwerik: een roepende vogel in vlucht op 13 februari

Lepelaar: 1 vogel in vlucht op 28 maart

Het broedseizoen verliep zeer goed. Er waren 53 soorten broedvogel met een totaal van 169 paar! De aantallen zien er tot nu toe als volgt uit:

1970 ... 38 soorten met 120 paar

1971 ... 39 soorten met 122 paar

1972 ... 43 soorten met 123 paar

1973 ... 51 soorten met 146 paar

1974 ... 51 soorten met 178 paar

1975 ... 49 soorten met 182 paar

1976 ... 49 soorten met 174 paar

1977 ... 53 soorten met 169 paar

Bij de 67 broedvogelsoorten kwam er één bij, en wel een heel belangrijke nl.de Krakeend, wat het totaal op 68 brengt. Er waren dit jaar niet alleen waardevolle broedvogelsoorten als Bruine Kiekendief, Baardmannetje, Blauwborst, Snor, Waterral, enz maar ook broedgevallen van Dodaars, Wintertaling, Zomertaling, Kuifeend en Tafeleend! Ook de Kluut broedde weer.

Helaas waren er ook minpunten. Door lage waterstanden waren er zeer weinig waarnemingen van doortrekkende ruiters en strandlopers. Ook het achterwege blijven van grote aantallen pleisterende Smienten, Goudplevieren, Wintertalingen en Watersnippen moet hier aan toe geschreven worden. Het nog steeds ontbreken van Kleine Plevier, Strandplevier en Visdief als broedvogels is eveneens een schaduwzijde.

Ook dit jaar werden tal van waarnemingen en broedgegevens doorgegeven aan o.m. CNA, Taapken, Sovon, e.d.

Hebben in 1977 gebroed in Zwartenhoek

Jaarvogels: 26 soorten. Wilde eend min.6 paar, Wintertaling 1 paar (niet meer sinds 1974), Slobeend 2 paar, Tafeleend 4 paar, Bergeend 2 paar, Patrijs 2 paar, Fazant 3 paar, Waterral min.1 paar (mogelijks 2 à 3 paar!), Waterhoen min.7 paar, Meerkoet min.5 paar, Kievit min.10 paar, Watersnip 1 paar, Houtduif min.4 paar, Veldleeuwerik min.7 paar, Graspieper min.5 paar, Witte Kwikstaart 2 paar, Heggenmus min.3 paar, Zanglijster min.2 paar, Merel min.3 paar, Baardmannetje min.3 paar, Rietgors min.10 paar, Groenling min.3 paar, Kneu min.10 paar, Huismus min.3 paar, Ringmus min.6 paar, Spreeuw min.2 paar

Jaargasten: noch de Torenavalk (laatst in 1973), noch de Ekster (laatste in 1975) waren broedvogel.

Zomervogels: 17 soorten. Het broedseizoen was beter dan vorig jaar. Zomertaling 1 paar (laatst in 1973), Scholekster 2 paar, Grutto 4 paar, Tureluur 3 paar, Kemphaan 1 paar, Kluut 5

paar (laatst in 1975), Tortelduif min.3 paar, Koekoek 2 paar, Gele Kwikstaart min.3 paar, Boerenzwaluw 2 paar, Blauwborst 2 paar, Snor 2 paar, Grote Karekiet 1 paar (laatst in 1975), Kleine Karekiet min.5 paar, Bosrietzanger min.5 paar, Rietzanger min.5 paar, Grasmus 1 paar.

Geen broedvogel dit jaar: Kleine Plevier (laatst in 1974), Strandplevier (laatst in 1974), Visdief (laatst in 1974), Huiszwaluw (laatst in 1976), Grauwe Gors (laatst in 1975). Vorig jaar waren er nog 10 nesten van de Huiszwaluw op de Anna-hoeve! Ook het bestand van de Boerenzwaluw daalde er zeer sterk. De Grauwe Gors was dit jaar weer broedvogel in de omgeving. Hopelijk broedt hij volgend jaar weer in Zwartenhoek.

Wintergasten: 6 soorten. Dodaars 1 paar (zag 2 ex. met 2 pulli op 10 augustus – laatst broedvogel in 1962), Kuifeend 4 paar (laatst in 1973), Winterkoning 3 paar (in Matkopkastjes in het riet), Koolmees 1 paar (met vervolglegsel – in Koolmeeskastje), Pimpelmees 1 paar (met vervolglegsel – in Pimpelmeeskastje), Vink 1 paar (laatst in 1975).

Geen broedvogel dit jaar: Holenduif (laatst in 1976), Grote Lijster (laatst in 1974), Zwarte Kraai (laatst in 1974).

Zeldzame vogels: 4 soorten. Krakeend 1 paar (zag 1 wijfje met 5 pulli op 5 juli – nieuwe broedvogel voor het gebied), Bruine Kiekendief 1 paar, Spotvogel 1 paar, Fitis 1 paar.

Geen broedvogel dit jaar: Fuut (laatst in 1967), Knobbelzwaan (laatst in 1974), Steltkluut (laatst in 1972), Cetti's Zanger (laatst in 1976), Tuinfluiter (laatst in 1976).

Waargenomen soorten en ondersoorten in 1976 – 1977

Jaarvogels: 26 soorten. De Wilde Eend was nooit talrijk dit jaar, nl. max 40 in november en 30 in december. De Wintertaling was regelmatig vooral in oktober tot half mei, tot max. 80 in november en 60 in december (vochtige weiden). De Slobeend ontbrak vrijwel in oktober-januari maar daarna weer regelmatig tot eind augustus (max.48 in juli). Identiek beeld voor de Tafeleend: vrijwel ontbrekend in oktober-januari en daarna weer regelmatig tot eind augustus (max.58 in maart). Van de Bergeend slechts enkele november-, december- en januariwaarnemingen. Was daarna regelmatig tot begin augustus. Juveniele vogels van eigen broedvogels bleven op de kreek tot half september. Het is het eerste jaar dat we dit vaststellen. Op 17 mei verzamelden zich bij valavond 39 ex. op het ondergelopen weidestrand.

Voor de Patrijs (max.21), de Fazant (max.46), de Waterral (max.5), de Waterhoen (max.65) en de Meerkoet (max.60), geen bijzonderheden. In december en januari (koude maanden) waren de aantallen van de Kievit laag. In november, februari en maart lagen ze veel hoger (400-600 ex.). Op 8 juni zag ik de eerste tekenen van voortrek. De Watersnip is niet meer zo talrijk als voorgaande jaren. Hij was wel nog regelmatig te zien tot einde mei (max.40 in november en 35 in maart). Eerste najaarstrek op 2 augustus.

De Houtduif was nooit talrijk en pas in september verschenen vluchten van enkele honderden vogels. De Veldleeuwerik ontbrak op geen enkel bezoek. Van oktober tot half

november zagen we trek naar het zuiden en het zuidwesten (max.90 ex.). Eerste zang noteerde ik op 6 februari. Van de Graspieper slechts enkele waarnemingen in november – februari: daarna steeds regelmatig (max.25 ex.). Parachutezang van 28 februari tot 5 augustus. De Witte Kwikstaart ontbrak in januari. Verder slechts één november-, december- en februariwaarneming. In de overige maanden steeds regelmatig (max.16 ex.). van de Heggenmus geen bijzonderheden.

De Zanglijster was weer talrijk in oktober (max.23) en in september (max.17). Zang vanaf 13 februari. Van de Merel noteerde ik zang vanaf 4 maart. Het Baardmannetje was zeer talrijk in oktober (max.52 in groep – recordaantal!) en september (max.24). Van de Rietgors geen bijzonderheden. Groenling en Kneu ontbraken nagenoeg in november, december, januari en februari. De Kneu was talrijk op trek in april (max.70) en in september (max.60). De Ringmus ontbrak in december en februari. Vormde samen met Huismus groepen in september (max.130 juveniele vogels in gemengde groep). De Spreeuw was talrijk op trek in oktober (max.5000). Er was een slaappleaats in de aanplantingen van eind juni tot begin augustus tot max.2000 vogels.

Jaargasten: 6 soorten. De Blauwe Reiger was wel regelmatig, maar zag nooit grote aantallen. Slechts éénmaal 9 ex. Vond een doodgevroren vogel op 12 december. Van de Torenavalk dit jaar slechts 8 waarnemingen! De Wulpen kwamen slapen op de strandplas en vochtige weidedeelten van half oktober tot half mei, tot max.64 in november, 120 in december, 250 in januari, 130 in februari, 220 in maart en 204 in april. Verder nog één juli- en één augustuswaarneming. Weer geregeld vanaf september. Voor de Zilvermeeuw en de Kokmeeuw geen bijzonderheden: regelmatig te zien maar nooit in grote aantallen. Er was enkele malen een kleine slaappleaats van de Kokmeeuw in maart op de strandplas. De Ekster werd eveneens regelmatig gezien (max.4 ex.).

Zomervogels: 21 soorten. De Zomertaling was vrij regelmatig tussen 7 april en 16 augustus; doch nooit meer dan 5 vogels. De Scholekster bleef van 13 februari tot 16 augustus tot max.8 vogels. Van de Kleine Plevier één april-, één mei- en één juniwaarneming en vier augustuswaarnemingen. Vrijwel steeds vogels in vlucht. Van de Strandplevier slechts één waarneming: 24 april (schelpenstrand). De Grutto was regelmatig van 24 februari tot 20 juli (max.14), de Tureluur van 8 maart tot 29 juli (max.19 ex.) en de Kempiaan van 18 februari tot 16 augustus (max.38 ex.). Van de Kluut twee najaarswaarnemingen: 8 vogels in groep naar het zuidwesten op 8 oktober en 1 vogel in vlucht op 11 november. Daarna regelmatig van 13 maart tot 11 juli tot max.14 ex. De Visdief zag ik geregeld tussen 14 april en 5 augustus. De vogels kwamen visjes halen in de Rijkswaterleiding om hun jongen te voeren op de Axelse kreek.

De Tortelduif arriveerde op 5 mei, en de Koekoek op 24 april. De Boerenzwaluw verscheen op 12 april (max.50 in augustus) en de Huiszwaluw op 5 mei (max.80 in september). Waren samen met de Gele Kwikstaart begin oktober nog aanwezig. Deze laatste kwam toe op 3 april en was talrijk in augustus en september (max.30 ex.) De eerste Blauwborst zag ik op 20 maart. Broedde nabij de slakkenfarm en het rietstukje aan de Rijkswaterleiding. Verdere aankomstdata en vertrekdata:

Snor: 19 april en 20 juli

Grote Karekiet: 1 mei

Kleine Karekiet: 28 april en 15 september (nog zang op 11.9)

Bosrietzanger: 10 mei en 13 september

Rietzanger: 12 april en 10 augustus (nog met drekprop op 5.8)

Grasmus: 24 april en 20 juli (broedde op het kreekstrand)

De Grauwe Gors werd dit jaar niet waargenomen.

Wintergasten: 27 soorten. De Dodaars werd slechts éénmaal gezien in december, januari en maart. Op 28 april een rinkelend exemplaar op de kreek. We dienden evenwel te wachten tot augustus eer er weer een werd gezien (broedgeval). Van de Smient slechts 15 waarnemingen en met uitzondering van 16 januari (supra) zeer lage aantallen: max. 45 ex. Vergelijk hiermee de aantallen van vorige jaren. De Kuifeend ontbrak in oktober-januari en was dan regelmatig van eind februari tot eind augustus; evenwel geen aantallen die op trek wezen. Van de Grote Zaagbek 5 waarnemingen tussen 2 januari en 12 april tot max.6 vogels (steeds in vlucht). Voor de Grauwe Gans 52 ex. op 27 oktober en 1 ex. op 4 november. Tevens 4 waarnemingen van enkele exemplaren in zit in april. Op 7 april waren er twee Grauwe Ganzen waarvan één met diep-oranje poten en oranje snavel, en één met oranjeroze poten en een roze snavel! De Kolgans pleisterde geregeld (ook slapen) tussen 21 november en 8 maart, tot max. 800 in januari en 1100 in februari. Vond op 23 januari een dode en een gewonde vogel (aangeschoten?). Van de Rietgans waren er slechts 7 waarnemingen tussen 12 december en 2 februari, met max.43 ex. De vogels werden nooit in zit waargenomen.

De Blauwe Kiekendief werd 13 maal gezien tussen 1 november en 20 maart (slechts éénmaal een mannetje). Het Bokje werd éénmaal gezien in oktober en negenmaal in april en maart. Van de Bonte Strandloper slechts 7 waarnemingen uit de maanden november, december, maart en april (max.4 ex.). De Stormmeeuw werd met uitzondering van mei-september, geregeld gezien. Van de Holenduif 7 waarnemingen, waarvan éénmaal een groep van 26 vogels.

Ook dit jaar werd de Oeverpieper weinig gezien: zesmaal in oktober-december (max.2). De Waterpieper was regelmatiger: tussen 5 november en 28 maart; zag o.m. 5 vogels in groep op 13 februari. De Winterkoning, evenals de Koolmees en de Pimpelmees werden gans het jaar gezien en evolueren naar jaarvogels. De Grote Lijster werd zesmaal gezien in het zomerhalfjaar. De Kramsvogel zag ik geregeld tussen 27 oktober en 24 april tot max.60 vogels (januari) en ik zag reeds tweemaal een vogel in september. Ook de Koperwiek was regelmatig tussen 19 oktober en 12 april tot max.27 ex. in november. De Roodborst was ook een regelmatige verschijning, nl. van begin oktober tot half april. Zag nu reeds 2 vogels op 1 september. Behoudens waarnemingen i.v.m. het broedgeval van de Vink dit jaar, enkel 7 waarnemingen in oktober-december van deze soort. Keep: één waarneming van 2 vogels in vlucht op 8 maart. De Zwarte Kraai werd gans het jaar gezien: evolueert naar jaargast. De

Bonte Kraai en de Roek werden voor het eerst gezien op 1 november. Eerstgenoemde tot 13 maart (max.9) en laatstgenoemde tot 3 april (max.32). De Kauw zag ik geregeld van oktober tot half april (max.59 januari, 75 februari, 68 maart). Van de Pijlstaart geen enkele waarneming dit jaar!

Zomergasten: 2 soorten. Gierzwaluw: 10 waarnemingen tussen 15 mei en 29 juli (max.23 ex.). Oeverzwaluw: vrij geregeld tussen 19 april en 29 augustus, echter nooit meer dan 10 vogels! Dichtstbijzijnde kolonie op ruim 1 km. afstand.

Doortrekkers: 7 soorten en ondersoorten. Dit jaar was het seizoen beneden alles. De Goudplevier/altifrons was regelmatig in oktober-december tot max.90 vogels. Vervolgens een januari- en een februariwaarneming en dan weer vrij geregeld in maart en april, maar nooit meer dan 10 ex! Bontbekplevier : één waarneming van 1 vogel op 27 maart. Witgatje: drie waarnemingen uit maart, juli en augustus (max.2 ex.). Van de Bosruiter slechts éénmaal 3 vogels op 22 augustus! Oeverloper: zes waarnemingen uit mei-juli (max.2). Zwarte Ruiter: 1 vogel op 28 november (nieuw voor Zwartenhoek) en 5 waarnemingen tussen 27 maart en 10 mei (max.2 vogels). Van de Groenpootruiter 6 waarnemingen tussen 7 april en 2 mei tot max.3 vogels, en nog telkens 1 vogel in juli en september.

Het vrijwel droog staan van de strandplas tijdens juli-augustus heeft duidelijk repercussies op de steltloper trek.

Zeldzame vogels: 28 soorten. Van de Fuut waren er twee waarnemingen uit april, twee uit juni en twee uit juli. Nooit meer dan 2 vogels. Opnieuw broeden van de soort blijft mogelijk. Waarneming van de Lepelaar (supra). Van de Krakeend zag ik driemaal een koppel in november. Verder nog waarnemingen in mei, juni, juli tot 5 vogels (broedgeval zie supra). De Knobbelzwaan werd slechts éénmaal gezien.

De Buizerd werd vijfmaal gezien in november-december, en éénmaal op 15 juli. Van de Bruine Kiekendief arriveerde de eerste vogel op 27 maart. Eind september zag ik nog steeds jonge vogels en oudervogels. Op 16 augustus kon ik vanop zeer korte afstand waarnemen hoe een onvolwassen haas probeerde te slaan. De haas ging gewoon rechtop zitten en de vogel ging 5 meter verderop in zit. Tenslotte naderde de haas zo dicht de vogel dat deze laatste op de wieken ging. Van het Smelleken een december-, een februari- en twee septemberwaarnemingen.

De Zilverplevier nam ik tweemaal in november (zelfs eenmaal 52 ex.) en eenmaal in maart en april. Van de Goudplevier/apricaria twee nieuwe waarnemingen: 13 ex. op 10 augustus en 3 ex. op 16 augustus. De Houtsnip zag ik op 28 november en de Regenwulp zesmaal tussen 12 april en 6 mei (max.3 ex.) en op 15 september. Deze soort zag ik de laatste drie jaren jaarlijks. De Grote Mantelmeeuw werd éénmaal, de Turkse Tortel viermaal en de Grote Bonte Specht éénmaal waargenomen. Voor Boomleeuwrik zie supra. De Boompieper werd gezien op 8 oktober en 10 mei en de Beflijster op 19 april.

De Tapuit zag ik tweemaal in april, éénmaal in mei en éénmaal in juli. Het Paapje was in het gebied op 1 en 10 mei. De Cetti's Zanger was weer op elk bezoek te horen tot 15 mei. Verdween toen en kwam terug op 29 juli. Op 10 augustus hoorde ik op zeer korte afstand

een zingende en een ratelende vogel! De Spotvogel werd gezien en/of gehoord in mei-juli (broedgeval) en de Tuinfluiter tweemaal in mei. Fitis eveneens in april-juni (broedgeval) en tweemaal in september. De Tjiftjaf hoorde ik op 28 september en de Matkop tweemaal in oktober. Voor de Staartmees zie supra. Putter werd gezien (in vlucht) in mei, augustus en september. De Vlaamse Gaai tenslotte zag ik op 28 september.

Werden niet waargenomen: Kuifduiker, Aalscholver, Purperreiger, Woudaapje, Roerdomp, Flamingo, Blauwvleugeltaling, Brilduiker, Kleine Rietgans, Brandgans, Wilde Zwaan, Kleine Zwaan, Ruigpootbuizerd, Sperwer, Visarend, Boomvalk, Kraanvogel, Porseleinhoen, Steenloper, Poelsnip, Rosse Grutto, Kanoetstrandloper, Kleine Strandloper, Drieteenstrandloper, Steltkluut, Grauwe Franjepoot, Kleine Mantelmeeuw (drie vormen), Dwergmeeuw, Zwarte Stern, Kerkuil, Steenuil, Ransuil, Velduil, Nachtzwaluw, Ijsvogel, Hop, Kuifleeuwerik, Grote Gele Kwikstaart, Engelse Gele Kwikstaart, Klapekster, Roodborsttapuit, Gekraagde Roodstaart, Sprinkhaanrietzanger, Braamsluiper, Goudhaantje, Geelgors, Sijs, Frater, Wielewaal.

Besluit: Ornithologisch heeft Zwartenhoek (nog) steeds heel wat te bieden. In dat opzicht heeft het zeker nog meer potenties. Niettegenstaande de uitstekende broedresultaten – ook landelijk – en de vele mooie losse waarnemingen, is er iets dat – in negatieve zin dan – opvalt; nl. de lagere aantallen en verminderd aantal waarnemingen van flinke aantallen eenden (Wilde Eend, Wintertaling, Smient, Pijlstaart, Slobeend) en waadvogels (plevieren, strandlopers, ruiters, snippen). Toch hoeven we dit niet te zien als een definitieve toestand. Daar kan echt iets aan gedaan worden! In die zin zullen we nogmaals pogen een algemeen referentiekader voor een toekomstig beheer te schetsen.

In het afgelopen jaar werd Zwartenhoek 75 maal volledig geïnventariseerd, met een totaal van circa 260 uur observatie en onderzoek.

Flora

Ook dit jaar kreeg de flora niet veel aandacht. Er kwam een nieuwe soort bij nl. muurpeper, waarvan we verschillende plantjes vonden langs de Tractaatweg. Dit brengt het totaal op 236. Weide 2 was dit jaar bijzonder fraai. De combinatie van boterbloemen, witbol, mannagrass, echte koekoeksbloem, smeewortel en gehele slootje afgezoomd met koninginnekruid was zeker het genieten waard. Nabij de strandplas vonden we in het rietveld terug selderij en melkeppe. Ook valerian werd weer gevonden. Melkkruid, moeraszoutgras en kweldergras zijn er qua abundantie zeker op vooruit gegaan langs de strandplas en het weidestrand. Wel is de zulte in aantal sterk afgenomen. Zeer waardevol was de aanwezigheid van 47 exemplaren van de zwanebloem langs de Rijkswaterleiding ter hoogte van een riet/wilgplekje. De wilde kaardebol werd niet aangetroffen.

Zwammen

Het paddestoelenseizoen bracht ons 4 nieuwe soorten nl. Sierlijk streepklokje (*Psathyrella gracilis*), Bos- en weidechampignon (*Agaricus arvensis*), Graskleefsteel (*Mycena epipterygia*) en Rode Koolzwam (*Laccaria amethystina*). Dit brengt het totaal op 42 soorten. In het najaar telde ik 53 exemplaren van *Volvaria speciosa*. Het eerste exemplaar zag ik alweer op 15 mei.

Verder vonden we nog Geringde Vroegeling, Valse Kampernoelje, Weidekringzwam, Kale Inktzwam, Isabellaklokje, Kaneelklokje, Kopergroenzwam, Geschubde Inktzwam en Giftige Weidetrechterzwam.

Zoogdieren

We hebben dit jaar geen slecht seizoen achter de rug. Haas, konijn en mol waren talrijk. Veldmuis, dwergmuis en woelrat werden eveneens waargenomen. Nadat we verleden jaar een vondst hadden van een dode bunzing, zag ik dit jaar op 11 juli een levend exemplaar in de rietkraag. Er kwam een nieuwe soort bij nl. een hermelijn in wintervacht op 13 februari. Het dier was op jacht in de snippebedden. Van de bosspitsmuis werden 3 nesten gevonden in de matkopkastjes in het rietveld. Twee van deze kastjes waren eerste bezet geweest door Winterkoningparen.

In totaal behoren volgende soorten tot de fauna Van Zwartenhoek: haas, konijn, mol, bosspitsmuis, veldmuis, bruine rat, woelrat, muskusrat, dwergmuis, egel, hermelijn, bunzing, wezel, otter (voormalig) en dwergvleermuis.

Er werden dit jaar geen vleermuizen gezien.

Amfibieën – Vissen

Zowel groene kikker, bruine kikker als gewone pad werden gezien/gehoord. Ik vond eieren van gewone pad en bruine kikker.

Op 15, 16 en 17 mei was na overvloedige regen, de strandplas met circa 40 à 50 cm water bedekt. De boerenkarper maakte van de gelegenheid gebruik om vanuit de kreek dit stukje te bereiken en er kuit te schieten. Enkele tientallen exemplaren – allen van forse afmetingen – vertoonden er het prachtige paarspel. Ook in de rietkragen langs de kreek was er veel paarspel. Ik zag dit jaar vrijwel geen luchthappende vissen op de kreek.

Insekten

Er waren dit jaar bijzonder weinig vlinders. Naast enkele zeer algemene soorten, noteerde ik een atalanta op 2 augustus. Diezelfde dag zag ik ook een nieuwe soort nl. de gehakelde aurelia. Dit brengt het totaal aantal op 19 soorten dagvlinders. Op 13 februari vond ik achter de schors van een wilg, enkele overwinterende kevers. G.Slob determineerde ze als *Carabus*

granulatus L. of gekorrelde loopkever; een algemene soort. Er waren dit jaar ook zeer weinig libellen.

IV BEHEER

Ik wil dit hoofdstuk graag aanvangen met twee passages uit een rapport van het Staatsbosbeheer i.v.m. Oost Zeeuwsch-Vlaanderen: '... (de meeste) gebieden zijn wel planologisch beschermd doch hebben een beheer dat niet gericht is op handhaving en/of ontplooiing van hun natuurwetenschappelijk waardevolle potenties ...' '...Dat "beheer" heeft over het algemeen weinig te laken met een goed natuurwetenschappelijk beheer, hetgeen genoegzaam bekend is ...'

Zelf heb ik in mijn aanvankelijk rapport 'Zwartenhoek, een evaluatie' gesteld dat het toekomstig beheer moet gericht zijn op

- (1) het handhaven van een optimaal milieu voor de levensgemeenschappen die het terrein zijn betekenis verlenen
- (2) het zo mogelijk herstellen van verdwenen of verdwijnende milieuvorwaarden ter verrijking van de differentiatie van het milieu en daarmee van de floristische en faunistische rijkdom van het reservaat.

Daarbij zijn van belang:

- Stabiliseren van instabiliteit
- Verschraling

Ruim de helft van het gebied is sinds 1973 'beschermd natuurgebied'. Toch is er nog geen sprake van een maaischema voor het rietveld en wordt weide 2 te vroeg gemaaid. Ook moeten we toch vragen stellen rond het verschijnsel jacht in een gebiedje van amper 23 ha. Niet zozeer om het afschieten van enkele dieren maar om de zware verstoring die dit meebrengt. Is de jacht te verenigen met de hoger gestelde principes? Daarenboven is het beschermd natuurgebied zeer strak ingebed. Moet het creëren van bufferstroken niet ter overweging worden genomen? Deze en andere aspecten (spuiten, kunstmestgift, maaien dijken en bermen, knotwilgenrijen) zijn trouwens reeds in vorige rapporten ter sprake gekomen.

Over de waterstand is reeds bij herhaling gesproken. Juli, augustus en september brachten veel regen. Toch kwam er nauwelijks een centimetertje water bij op de strandplas en weidestrand. Een eenvoudige stuw kan daar veel aan wijzigen.

Wie houdt toezicht op uitvoering en naleving van de beschikkingen vervat in de bestemmingen 'beschermd natuurgebied' en 'beschermd gebied met agrarisch gebruik'?

V BESLUIT

Het jarenlange overleg tussen alle betrokken partijen heeft geleid tot een zeer belangrijke stap: de integrale officiële bescherming van het kreek- en weidengebied Zwartenhoek. Hopelijk kan nu de tweede stap worden gezet: daadwerkelijk beheer in overeenstemming met de integrale officiële bescherming. Zwartenhoek is het waard!

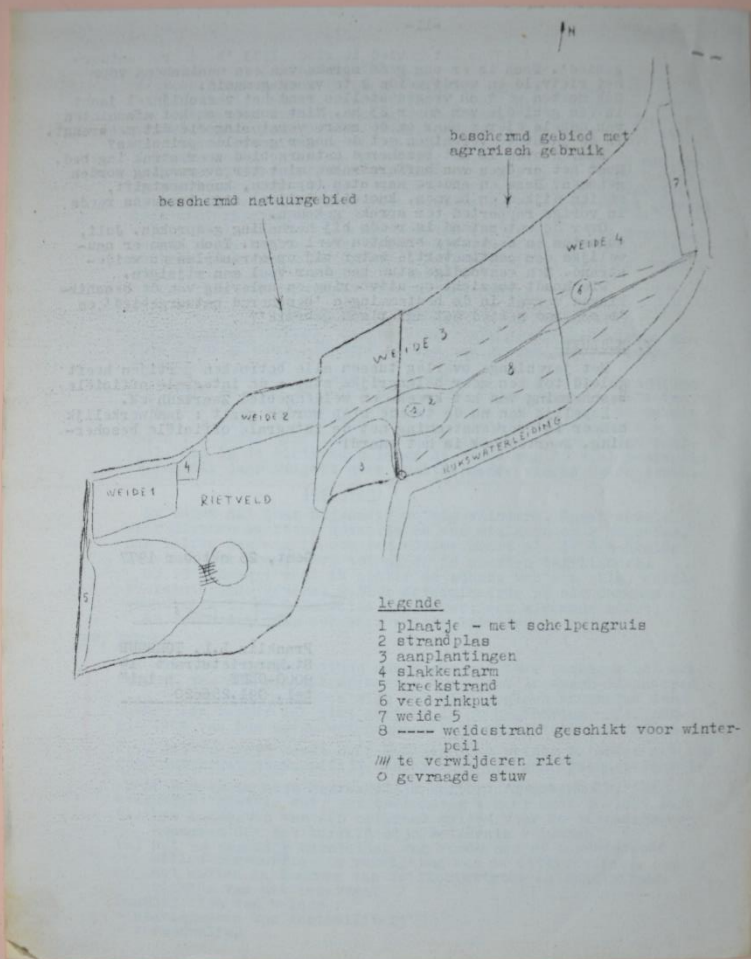
Gent, 25 oktober 1977

Franklin L.L. TOMBEUR

St.Margrietstraat 19

9000-GENT België

Tel. 091.256620

legende

- 1 plaatje - met schelpengruis
- 2 strandplas
- 3 aanplantingen
- 4 slakkenfarm
- 5 kreektstrand
- 6 veedrinkput
- 7 weide 5
- 8 ---- weidestrand geschikt voor winterpeil
- /// te verwijderen riet
- o gevraagde stuw